บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.

ควอริช เวลส์. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจนี สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณก่อนศตวรรษที่ 25. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรืองศิลป์, 2523.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ศักดินากับพัฒนาการของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: นำอักษร-การพิมพ์, 2519.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. สาส์นสมเด็จ. เล่ม 14, 18. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504, 2505.

ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน ปฐมมาลา อักษรนิติ แบบเรียนหนังสือไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2513.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. ขุนช้าง-ขุนแผน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2493.

พงษ์อินทร์ ศุขชจร และคณะ. ประวัติการศึกษา: ประวัติการศึกษาภาคตะวันออก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รอง ศยามานนท์ และคณะ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์-คุรุสภา, 2475.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. การศึกษา. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514.

วิสุทธ์ บุษยกุล. แบบเรียนภาษาสันสกฤต เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

วุฒิชัย มูลศิลป์. การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

สุภนิตย์ วัฒนาชากา. พื้นฐานการศึกษาไทย. พระนคร: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, 2520.

สุนทรภู่ (นามแฝง). พระอภัยมณี. 2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2491.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุมานราชธน). ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

_____. เรื่องกรุง-สารท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516.

บทความ

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. " สังคมสมัยอยุธยา " ใน ประวัติศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. " ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ " ใน ประวัติศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

พระศรีวิสุทธิโมลี. " พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต " ใน ประชุมทางวิชาการเรื่องพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2513.

_____. " พุทธธรรม " ใน วรรณไวทยากร: ประชุมบทความทางวิชาการ. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2514.

พระโหราธิบดี. " จินดามณี " ใน จินดามณีเล่ม 1–2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินดามณี–และจินดามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปา–บรรณาคาร, 2512.

วิทยานิพนธ์

วราภรณ์ จิรวาณิช. " พิธีอุปนัยน์ในอินเดียโบราณ " วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

วาสนา ไอยรารัฑน์. " สิทธิและหน้าที่ของสตรีในวรรณกรรมสันสกฤตที่ว่าด้วยธรรมศาสตร์ " วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์–มหาวิทยาลัย, 2522.

อรุณศรี อึ้งกระกูล. " พิธีสังสการในวัยเด็กในอินเดียสมัยโบราณ " วิทยานิพนธ์ปริญญา–มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BIBLIOGRAPHY

Books

ATHARVAVEDA: Bhāsā Bhāsya Sampūrna. Delhi: Dayānanda Samsthāna Dvārā, Samvat 2031.

Altekar, A.S. Education in Ancient India. Varanasi: Nand Kishore & Bros, 1965.

Āpastambīyadharmasāstra. Edited with Extracts from the commentary by Dr. Georg Bühler. Bombay: Government Central Book Depot, 1892.

RGVEDA-SAMHITĀ. with the Commentary of Sāyanāchārya. 3 vols. Poona: Vaidika Samshodhana Mandala, 1941.

Pandey, Raj Bali. Hindu Samskāras. 3d ed. Delhi: George Allen & Unwin, 1966.

Basham, A.L. The Wonder that was India. Calcutta: Rupa & Co., 1971.

Bühler, Georg tr. The Law of Manu. The Sacred Books of the East. vol. XXV. 3d. Edited by F. Max Müller. Delhi: Motilal Banarsidass, 1969.

_____. The Sacred Law of the Āryas. The Sacred Books of the East. vol. II., XIV. 3d ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1969.

Burnell, Arthur Coke. The Ordinance of Manu. London: Kegan Paul, Trench, Trübner, 1891.

Dowson, John. Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History and Literature. London: Trübner & Co., 1897.

Eggeling, Julius, tr. The Śatapatha-Brāhmana. The Sacred Books of the East. vol. XLIV. 2d ed. Edited by F. Max Müller. Delhi: Motilal Banarsidass, 1966.

Gangā-Nātha, Jhā. tr. Manusmrti. The Laws of Manu with the Bhāsya of Medhātithi. vol. I. part II. Benares: University of Calcutta, 1921.

Jolly, Julius. The Institutes of Vishnu. The Sacred Books of the East. vol. VII. 2d ed. Edited by F. Max Müller. Delhi: Motilal Banarsidass, 1970.

_____. The Minor Law-books. The Sacred Books of the East. vol. XXXIII. part I. 3d ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1968.

Keith, A. Berriedale. A History of Sanskrit Literature. Oxford: The Clarendon Press, 1928.

Kane, P.V. History of Dharmaśāstra. vol. II. part I,II. 2d ed. Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1974.

Lanman, Charles Rockwell. A Sanskrit Reader. Cambridge: Harvard University Press, 1976.

Macdonell, A.A. and Keith, A.B. Vedic-Index of Names and Subjects. Delhi: Motilal Banarsidass, 1967.

Majumdar, R.C. Ancient India. 6d ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1971.

Manusmrti. with commentary of Kulluka. Printed by Ramchandra Yesu Shedge. Bombay: Nirnaya Sagar Press, I920.

Medhātithi. Manusmrti. 2 vols. Calcutta: Marasukharāya Mora, I97I.

Müller, F. Max. ed. The Hymns of Rgveda in the Samhitā and Pada Text. 2 vols. Varanasi: Chowkhamba Sanskrit Series Office, I965.

_____. tr. The Upanishad. The Sacred Books of the East. vol. I, XV. Edited by F. Max Müller. Delhi: Motilal Banarsidass, I969.

Raghavan, V. The Indian Heritage. 3d ed. Bangalore: W.Q. Judge Press, I963.

Radhakrishnan, S. Religion and Society. London: George Allen and Unwin, I966.

ŚATAPATHA-BRĀHMANA. Edited by F. Max Müller. Varanasi: Chowkhamba Sanskrit Series Office, I964.

Śrīgautamadharmaśāstram. Edited with an index of words by Adolf Friedrich Stenzier. London: Trübner & Co., I876.

Śrīyājñavalkyasmrti. with the Commentary Bālakrīdā. Edited by Mahāmahopādhyāya T. Ganapati Śāstrī. Trivandrum: The Superintendent, Government Press, I922.

Śrīvāsishtha Dharmaśāstra. Aphorisms on the Sacred Law of the Aryas. As taught in the school of Vasishtha by Rev. Alois Anton Fuhrer, Bombay: Government Central Press, I9I6.

Thomas, P. Hindu Religion Customs and Manners. 5d ed. Bombay: D.B. Taraporevala Sons & Co., Private, I971.

Walker, Benjamin. Hindu World an Encyclopedie Survay of Hinduism. 2 vols. London: George Allen & Unwin L.T.D., I968.

Weber, Albrecht. The History of Indian Literature. London: Kegan Paul, Trench, Trübner, I892.

Wheeler, J. Talboys. Indian of the Brahmanic Age. vol. II, part II. Delhi: Cosmo Publication, I973.

Whitney, William Dwight. Sanskrit Grammar. Delhi: Motilal Banarsidass, I973.

_____. The Roots Verb-Forms and Primary-Derivatives of Sanskrit Language. Delhi: Motilal Banarsidass, I967.

Winternitz, M. A General Index of the Sacred Books of the East. Delhi: Motilal Banarsidass, I967.

Dictionaries.

Apte, Vaman Shivram. The Practical Sanskrit-English Dictionary. Delhi: Motilal Banarsidass, I920.

Macdonell, Arthur Anthony. A practical Sanskrit Dictionary. 6d ed. Oxford: University Press, I974.

Monior Williams, Sir Monior. A Sanskrit-English Dictionary. Delhi: Motilal Banarsidass, I970.

Articles.

T.H.C. "History of Education" Encyclopedie Brittannica. 7(1970): 1010.

Crook, W. "Education" Encyclopedie of Religion and Ethics. 5(1915): 190-194.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

Śatapathabrāhmaṇa

(ŚB. XI.5.4.1-12, 15-18)

brahmacaryamāgāmityāha / brahmaṇa'evāitadātmānam nivedayati brahmacāryasānītyāha brahmaṇa'evāitadātmānam paridadātyathāinamāha ko nāmāsīti prajāpatirvāi kaḥ prājāpatyamevāinam tatkṛtvopanayate //1//

athāsya hastam gṛhṇāti / indrasya brahmacāryasyagnirācārya-astavāhamācāryastavāsāvityete vāi śreṣṭhe baliṣṭhe devate etābhyām-evāitam śreṣṭhābhyām baliṣṭhābhyām devatābhyām paridadāti tathā hāsya brahmacārī na kām canārtimārchati na sa ya evam veda //2//

athāinam bhūtebhyaḥ paridadāti / prajāpataye tvā paridadāmi devāya tvā savitre paridadāmītyete vāi śreṣṭhe varsiṣṭhe devate' etābhyāmevāitam śreṣṭhābhyām varsiṣṭhābhyām devatābhyām paridadāti tathā hāsya brahmacārī na kām canārtimārchati na sa ya evam veda //3//.

adbhyastvāusadhībhyaḥ paridadāmīti / tadenamadbhyaścāusadhībhyaśca paridadāti dyāvāprthivībhyām tvā paridadāmīti / tadenamābhyām dyāvāprthivībhyām paridadāti yayoridam sarvamadhi viśvebhyastvā bhūtebhyaḥ paridadāmyariṣṭyā'iti / tadenam sarvebhyo bhūtebhyaḥ paridadātyariṣṭyāi tathā hāsya brahmacārī na kām canārtimārchati na sa ya evam veda //4//

brahmacāryasīttyāha / brahmaṇa'evāinam tatparidadātyapo'śānetyamṛtam vā'āpo'mṛtamaśānetyevāinam tadāha karma kurviti vīryam vāi karma vīryam kurvityevāinam tadāha samidhamādhehīti samitsvātmānam tejasā brahmavarcasenetyevāinam tadāha mā suṣupyā iti mā mṛthā ityevāinam tadāhāpo'śānetyamṛtam vā'āpo'mṛtamaśānety-

evāinam tadāha tadenamubhayato'mrtena parigrhnāti tathā hāsya brahmacārī na kām canārtimārchati na sa ya evam veda //5//

athāsmāi sāvitrīmanvāha / tām ha smāitām purā samvatsare'nvāhuh samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //6//

atha satsu māsesu / sadvā'rtavah samvatsarasya samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //7//

atha caturvimśatyahe / caturvimśatirvāi samvatsarasyārdhamāsāh samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //8//

dvādaśāhe vāi māsāh samvatsarasya samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //9//

atha sadhe / sadvā'rtavah samvatsarasya samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //10//

atha tryahe / trayo vā'rtavah samvatsarasya samvatsarasammitā vāi garbhāh prajāyante jāta'evāsmimstadvācam dadhma iti //11//

tadapi ślokam gāyanti / ācāryo garbhī bhavati hastamādhāya daksinam trtīyasyām sa jāyate sāvitryā saha brāhmana iti sadyo ha'tvāva brāhmanāyānubrūyādāgneyo vāi brāhmanah sadyo vā'agnirjāyate tasmātsadya eva brāhmanāyānubrūyāt //12//

tām vāi pacho'nvāha / trayo vāi prānāh prāna udāno vyānastānevāsmimstaddadhātyathārdharcaśo dvāu vā'imāu prānāu prānodānāveva prānodānāvevāsmimstaddadhātyatha krtsnāmeko vā'ayam prānah krtsna eva prānamevāsmimstatkrtsnam dadhāti //13//

tadāhuh / na brāhmanam brahmacaryamupānīya mithunam cared-garbho vā'esa bhavati yo brahmacaryamupāiti nedimam brāhmanam visiktādretaso janayānīti //16//

tadu vā'āhuh / kāmameva careddvayyo vā'imāh prajā dāivyaś-cāiva mānusyaśca tā vā'imā manusyah prajāh prajananātprajāyante chandāmsi vāi dāivyah prajāstāni mukhato janayate tata etam janayate tasmādu kāmameva caret //17//

tadāhuh / na brahmacārī sanmadhvaśnīyādosdhīnām vā'esa paramo raso yanmadhu nedannādyasyāntam gacchānītyatha ha smāha śvetaketurāruneyo brahmacārī sanmadhvaśnamstrayyāi vā'etadvidyayāi śistam yanmadhu sa tu raso yasyedrksistamiti yathā ha vā'rcam vā yajurvā sāma vābhivyāharettādrktadya evam vidvānbrahmacārī sanmadhvaśnāti tasmādu kāmamevāśnīyāt //18//

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ข้อปฏิบัติของศิษย์ที่ปรากฏในอัธยายะที่สองตามคัมภีร์ manusmrti

samāhrtya tu tadbhāiksam yāvadannamamāyayā /
nivedya gurave'snīyādācamya prānmukhah sucih//51//

brahmārambhe'vasāne ca pādāu grāhyāu guroh sadā /
samhatya hastāvadhyeyam sa hi brahmāñjalih smrtah//71//

vyatyastapāninā kāryamupasamgrahanam guroh /
savyena savyah sprastavyo daksinena ca daksinah //72//

adhyesyamānam tu gururnityakālamatandritah /
adhīsva bho iti brūyādvirāmo'stviti cāramet //73//

brahmanah pranavam kuryādādāvante ca sarvadā /
sravatyanomkrtam pūrvam purastācca visīryati //74//

prākkūlānparyupāsīnah pavitrāiscāiva pāvitah /
prānāyāmāistribhih pūtastata omkāramarhati //75//

pūrvam samdhyām japamstisthetsāvitrīmārkadarsanāt /
pascimām tu samāsīnah samyagrksavibhāvanāt //101//

pūrvam samdhyām japamstisthannāisameno vyapohati /
pascimām tu samāsīno malam hanti divākrtam //102//

ūrdhvam prānā hyutkrāmanti yūnah sthavira āyati /
pratyutthānābhivādābhyām punas tān pratipadyate //120//

abhivādātparam vipro jyāyāmsamabhivādayan /
asāunāmāhamasmīti svam nāma parikīrtayet //122//

bhohśabdam kīrtayetante svasya nāmno'bhivādane /
nāmnām svarūpabhāvo hi bhobhāva ṛsibhih smṛtah //124//

avācyo dīksito nāmnā yavīyānapi yo bhavet /
bhobhavatpūrvakam tvenamabhibhāṣeta dharmavit //128//

parapatnī tu yā strī syādasambandhā ca yonitah /
tām brūyādbhavatītyevam subhage bhaginīti ca //129//

mātulāmśca pitṛvyāmśca svasurānṛtvijo gurūn /
asāvahamiti brūyātpratyutthāya yavīyasah //130//

mātṛsvasā mātulānī śvaśrūratha pitṛsvasā /
sampūjyā gurupatnīvatsamāstā gurubhāryayā //131//

brāhmanam dasavarsam tu śatavarsam tu bhūmipam /
pitāputrau vijānīyādbrāhmanastu tayoh pitā //135//

vittam bandhurvayah karma vidyā bhavati pañcamī /
etāni mānyasthānāni garīyo yadyaduttaram //136//

cakrino daśamīsthasya rogino bhārinah striyāh /
snātakasya ca rājñaśca panthā deyo varasya ca //138//

tesām tu samavetānām mānyau snātakapārthivau /
rājasnātakayoścāiva snātako nṛpamānabhāk //139//

utpādakabrahmadātrorgarīyānbrahmadah pitā /
brahmajanma hi viprasya pretya ceha ca śāśvatam //146//

alpam vā bahu vā yasya śrutasyopakaroti yah /
tamapīha gurum vidyācchrutopakriyayā tayā //149//

nārumtudah syādārto'pi na paradrohakarmadhīh /
yayāsyodvijate vācā nālokyām tāmudīrayet //161//

anena kramayogena samskrtātmā dvijah śanāih /
gurāu vasansamcinuyādbrahmādhigamikam tapah //164//

yo'ndhīlya dvijo vedamanyatra kurute śramam /
sa jīvanneva śūdratvamāśu gacchati sānvayah //168//

sevetemāmstu niyamānbrahmacārī gurāu vasan /
sanniyamyendriyagrāmam tapovrddhyarthamātmanah //175//

nityam snātvā śucih kuryāddevarsipitrtarpanam /
devatābhyarcanam cāiva samīdādhānameva ca //176//

varjayenmadhu māmsam ca gandham mālyam rasānstriyah /
śuktāni yāni sarvāni prāninām cāiva himsanam //177//

abhyaṅgamañjanam cāksnorupānacchatradhāranam /
kāmam krodham ca lobham ca nartanam gītavādanam //178//

dyūtam ca janavādam ca parivādam tathānrtam /
strīnām ca preksanālambhamupaghātam parasya ca //179//

ekah śayīta sarvatra na retah syandayetkvacit /
kāmāddhi skandayanreto hinasti vratamātmanah //180//

svapne siktvā brahmacārī dvijah śūkramakāmatah /
snātvārkamarcayitvā trih punarmāmityrcam japet //181//

udakumbham sumanaso gośakrtmrttikākuśān /
āharedyāvadarthāni bhāiksam cāharahaścaret //182//

vedayajñāirahīnānām prasastānām svakarmasu /
brahmacāryāharedbhāiksam grhebhyah prayato'nvaham //183//

guroh kule na mikseta na jñātikulabandhusu /
alābhe tvanyagehānām pūrvam pūrvam vivarjayet //184//

sarvam vāpi caredgrāmam pūrvoktānāmasambhave /
niyamya prayato vācamabhiśastāmstu varjayet //185//

dūrādāhṛtya samidhaḥ samnidadhyādvihāyasi /
sāyamprātaśca juhuyāttābhiragnimatandritaḥ //186//

akṛtvā bhāikṣacaraṇamasamidhya ca pāvakam /
anāturaḥ saptarātramavakīrṇivratam caret //187//

bhāikṣeṇa vartayennityam nāikānnādī bhavedvratī /
bhāikṣeṇa vratino vṛttirupavāsasamā smṛtā //188//

vratavaddevadāivatye pitrye karmanyatharpivat /
kāmamabhyarthito'snīyādvratamasya na lupyate //189//

brāhmaṇasyāiva karmāitadupadiṣṭam manīṣibhiḥ /
rājanyavāiśyayostvevam nāitatkarma vidhīyate //190//

codito gurunā nityamapracodita eva vā /
kuryādadhyayane yatnamācāryasya hiteṣu ca //191//

hīnānnavastraveṣaḥ syātsarvadā gurusannidhāu /
uttiṣṭhetprathamam cāsya caramam cāiva saṃviśet //194//

pratiśravaṇasambhāṣe śayāno na samācaret /
nāsīno na ca bhuñjāno na tiṣṭhanna parāṃmukhaḥ //195//

āsīnasya sthitaḥ kuryādabhigacchaṃstu tiṣṭhataḥ /
pratyudgamya tvāvrajataḥ paścāddhāvaṃstu dhāvataḥ //196//

parāṃmukhasyābhimukho dūrasthasyāitya cāntikam /
praṇamya tu śayānasya nideśe cāiva tiṣṭhataḥ //197//

nīcam śayyāsanam cāsya sarvadā gurusannidhāu /
gurostu cakṣurviṣaye na yatheṣṭāsano bhavet //198//

nodāharedasya nāma parokṣamapi kevalam /
na cāivāsyānukurvīta gatibhāṣitaceṣṭitam //199//

guroryatra parīvādo nindā vāpi pravartate /
karnāu tatra pidhātavyāu gantavyam vā tato'nyatah //200//

parīvādātkharo bhavati svā vāi bhavati nindakah /
paribhoktā krmirbhavati kīto bhavati matsarī //201//

dūrastho nārcayedenam ca kruddho nāntike striyāh /
yānāsanasthaścāivāinamavaruhyābhivādayet //202//

prativāte'nuvāte ca nāsīta gurunā saha /
asamśrave cāiva gurorna kimcidapi kīrtayet //203//

go'svostrayānaprāsādasrastaresu katesu ca /
āsīta gurunā sārdham śilāphalakanāusu ca //204//

gurorgurāu sannihite guruvadvrttimācaret /
na cānisrsto gurunā svāngurūnabhivādayet //205//

vidyāgurusvetadeva nityā vrttih svayonisu /
pratisedhatsu cādharmānhitam copadisatsvapi //206//

śreyahsu guruvadvrttim nityameva samācaret /
guruputresu cāryesu guroścāiva svabandhusu //207//

bālah samānajanmā vā śisyo vā yajñkarmani /
adhyāpayangurusuto guruvanmānamarhati //208//

utsādanam ca gātrānām snāpanocchistabhojane /
na kuryādguruputrasya pādayoścāvanejanam //209//

guruvatpratipūjyāh syuh savarnā guruyositah /
asavarnāstu sampūjyāh pratyutthānābhivādanāih //210//

abhyañjanam snāpanam ca gātrotsādanameva ca /
gurupatnyā na kāryāni kesānām ca prasādhanam //211//

gurupatnī tu yuvatirnābhivādyeha pādayoh /
pūrnavimsativarsena gunadosāu vijānatā //2I2//

kāmam tu gurupatnīnām yuvatīnām yuvā bhuvi /
vidhivadvandanam kuryādasāvhamiti bruvan //2I6//

viprosya pādagrahanamanvaham cābhivādanam /
gurudāresu kurvīta satām dharmamanusmaran //2I7//

yathā khanan khanitrena naro vāryadhigacchati /
tathā gurugatām vidyām susrūsuradhigacchati //2I8//

mundo vā jatilo vā syādathavā syācchikhājatah /
nāinam grāme'bhinimlocetsūryo nābhyudiyātkvacit //2I9//

tam cedabhyudiyātsūryah sayānam kāmacāratah /
nimlocedvāpyavijñānājjapannupavaseddinam //220//

sūryena hyabhinirmuktah sayāno'bhyuditasca yah /
prāyascittamakurvāno yuktah syānmahatāinasā //22I//

ācamya prayato nityamubhe samdhye samāhitah /
sucāu dese japañjapyamupāsīta yathāvidhi //222//

ācāryasca pitā cāiva mātā bhrātā ca pūrvajah /
nārtenāpyavamantavyā brāhmanena visesatah //225//

ācāryo brahmano mūrtih pitā mūrtih prajāpateh /
mātā prthivyā mūrtistu bhrātā svo mūrtirātmanah //226//

yam mātāpitarāu klesam sahete sambhave nrnām /
na tasya niskrtih sakyā kartum varsasatāirapi //227//

tayornityam priyam kuryādācāryasya ca sarvadā /
tesveva trisu tustesu tapah sarvam samāpyate //228//

tesām trayānām susrūsā paramam tapa ucyate /
na tāirabhyananujñāto dharmamanyam samācaret //229//

ta eva hi trayo lokāsta eva traya āśramāḥ /
ta eva hi trayo vedāsta evoktāstrayo'gnayaḥ //230//

pitā vāi gārhapatyo'gnirmātāgnirdakṣinaḥ smṛtaḥ /
gururāhavanīyastu sāgnitretā garīyasī //231//

triṣvapramādyannetesu trīmllokānvijayedgṛhī /
dīpyamānaḥ svavapuṣā devavaddivi modate //232//

imam lokam mātṛbhaktyā pitṛbhaktyā tu madhyamam /
guruśuśrūṣayā tvevam brahmalokam samaśnute //233//

sarve tasyādṛtā dharmā yasyāite tatra ādṛtāḥ /
anādṛtāstu yasyāite sarvāstasyāphalāḥ kriyāḥ //234//

yāvattrayaste jīveyustāvannānyam samācaret /
tesveva nityam śuśrūṣām kuryātpriyahite ratah //235//

tesāmanuparodhena pāratryam yadyadācaret /
tattannivedayettebhyo manovacanakarmabhih //236//

triṣvetesvitikṛtyam hi puruṣasya samāpyate /
esa dharmaḥ parah sākṣādupadharmo'nya ucyate //237//

śraddadhānaḥ śubhām vidyāmādadītāvarādapi /
antyādapi param dharmam strīratnam duṣkulādapi //238//

viṣādapyamṛtam grāhyam bālādapi subhāṣitam /
amitrādapi sadvṛttamamedhyādapi kāñcanam //239//

striyo ratnānyatho vidyā dharmaḥ śaucam subhāṣitam /
vividhāni ca śilpāni samādeyāni sarvataḥ //240//

abrāhmaṇādadhyayanamāpatkāle vidhīyate /
anuvrajyā ca śuśrūṣā yāvadadhyayanam guroḥ //241//

nābrāhmaṇe gurāu śiṣyo vāsamātyantikam vaset /
brāhmaṇe cānanūcāne kāṅkṣangatimanuttamām //242//

yadi tvātyantikam vāsam rocayeta guroḥ kule /
yuktaḥ paricaredenamāśarīravimokṣaṇāt //243//

ā samāpteḥ śarīrasya yastu śuśrūṣate gurum /
sa gacchatyañjasā vipro brahmaṇaḥ sadma śāśvatam //244//

na pūrvam gurave kiṃcidupakurvīta dharmavit /
snāsyaṃstu gurunājñaptaḥ śaktyā gurvarthamāharet //245//

kṣetam hiraṇyam gāmaśvam chatropānahamāsanam /
dhānyam śākam ca vāsāṃsi gurave prītimāvahet //246//

ācārye tu khalu prete guruputre guṇānvite /
gurudāre sapiṇḍe vā guruvadvṛttimācaret //247//

eteṣvavidyamāneṣu snānāsanavihāravān /
prayuñjāno'gniśuśrūṣām sādhayeddehamātmanaḥ //248//

evam carati yo vipro brahmacaryamaviplutaḥ /
sa gacchatyuttamasthānam na cehājāyate punaḥ //249//

ภาคผนวก ก.

ข้อปฏิบัติของสนาตกะในคัมภีร์ Gautamasmṛti.

(Gaut.IX.1-74.)

sa vidhipūrvam snātvā bhāryāmadhigamya yathoktāṃgṛhas - thadharmānprayuñjāna imāni vratānyanukarset //1//

nityam śucih sugandhah snānaśīlam //2//

sati vibhave na jīrṇamalavadvāsāh syāt //3//

na raktamulbanamanyadhṛtam vāsc bibhryāt //4//

na sragupānahāu //5//

nirniktamaśaktāu //6//

na rūdhaśmaśrurakasmāt //7//

nāgnimapaśca yugapaddhārayet //8//

nāñjalinā pibet //9//

na tisthannuddhṛtodakenācāmet //10//

na śūdrāśucyekapānyāvarjitema //11//

na vāyvagniviprādityāpo devatā gāśca prati paśyanvā mūtrapurīśāmedhyāni vyudasyet //12//

nāitā devatāh prati pādāu prasārayet //13//

na parnalostāśmabhirmūtrapurīśāpakarsanam kuryāt //14//

na bhasmakeśatusakapālāmedhyānyadhitisthet //15//

na mlecchāsucyadharmikāih saha sambhāṣeta //16//

sambhāsya punyakṛto manasā dhyāyet //17//

brāhmaṇena vā saha sambhāṣeta //18//

adhenuṃ dhenubhavyeti brūyāt //19//

abhadraṃ bhadramiti //20//

kapālaṃ bhagālamiti //21//

maṇidhanuritīndradhanuḥ //22//

gāṃ dhayantīṃ parasmāi nācakṣīta //23//

na cāināṃ vārayet //24//

na mithunībhūtvā śaucaṃ prati vilambet //25//

na ca tasmiñchayane svādhyāyamadhīyīta //26//

na cāpararātramadhītya punaḥ pratisaṃviśet //27//

nākalyāṃ nārīmabhiramayet //28//

na rajasvalāṃ //29//

na cāināṃ śliṣyet //30//

na kalyāṃ //31//

agnimukhopadhamanavigṛhyavādabahirgandhamālyadhāraṇapāpīyasāvalekhanabhāryāsahabhojanāñjantyavekṣanakudvārapraveśamapādapādadhāvanāsandīsthabhojanadībāhutaraṇavṛkṣavisamārohaṇāvarohaṇaprāṇavyāyacchanāni ca varjayet //32//

na sandigdhāṃ nāvamadhiroheṭ //33//

sarvata evātmānaṃ gopāyet //34//

na prāvṛtya śiro'hani paryaṭet //35//

prāvṛtya tu rātrāu //36//

mūtroccāre ca //37//

na bhūmāvanantardhāya //38//

nāraccāvasathāt //39//

na bhasmakarīsakrstacchāyāpathikāmyesu //40//

ubhe mūtrapurīse divā kuryādudaṅmukhah //41//

sandhyayośca //42//

rātrāu tu daksināmukhah //43//

pālāśamāsanam pāduke dantadhāvanamiti ca varjayet //44//

sopānatkaścāśanāsanābhivādanamaskārān varjayet //45//

na pūrvahnamadhyandināparāhnānaphalānkuryādyathāśakti dharmārthakāmebhyah //46//

tesu tu dharmottarah //47//

na nagnām parayositamīkseta //48//

na padāsanamākarset //49//

na śiśnodarapānipādavākcaksuścāpalāni kuryāt //50//

chedanabhedanavilekhanavimardanāvasphotanāni nākasmāt kuryāt //51//

noparivatsatantīm gacchet //52//

na kulaṅkulah syāt //53//

na yajñamavrto gacchet //54//

darśanāya tu kāmam //55//

na bhaksayānutsaṅge //56//

na rātrāu presyāhrtam //57//

uddhrtasnehavilayanapinyākamathitaprabhrtīni cāttavīryāni nāśnīyāt //58//

sāyamprātastvannamabhipūjitamanindanbhuñjīta //59//

na kadācidrātrāu nagnah svapet //60//

snāyādvā //61//

yaccātmavanto vrddhāh samyagvinītā dambhalobhamohaviyuktā vedavida ācaksate tatsamācaret //62//

yogaksemārthamīśvaramadhigacchet //63//

mānyamanyatra devagurudhārmikebhyah //64//

prabhūtāidhodakayavasakuśamālyopaniskranamāryajanabhūyisthamanalasasamrddham dhārmikādhisthitam niketanamāvasitum yateta //65//

praśastamangalyadevatāyatanacatuspathādīnpradaksinamāvartet //66//

manasā vā samagramācāramanupālayedāpatkalpah //67//

satyadharmā //68//

āryavrttah //69//

śaucaśistah //70//

śistādhyāpakah //71//

śrutiniratah syāt //72//

nityamahimsno mrdurdrdhakārī damadānaśīlah //73//

evamācāro mātāpitarāu pūrvāparānsambandhānduritebhyo moksayisyansnātakah sasvadbrahmalokānna cyavate na cyavate //74//

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

ข้อมูลจากคัมภีร์ศตปถพราหมณะ

(SB.5.4.I-I2, I5-I8)

1. เขา (ชายหนุ่ม) กล่าวว่า "ข้าพเจ้ามาเพื่อพรหมจรรย์" ซึ่งเท่ากับว่าเขามอบตนแก่พรหมัน เขา (ชายหนุ่ม) กล่าวว่า "ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นพรหมจารีเถิด" ซึ่งเท่ากับว่าเขาถวายตัวแก่พรหมัน แล้วอาจารย์กล่าวกับเขาว่า "เธอมีชื่อว่าอะไร (กะ)" คำว่า อะไร (กะ) หมายถึงพระประชาบดี เมื่ออาจารย์กระทำให้เขาเป็นลูกหลานของพระประชาบดีแล้ว ก็จะทำพิธีอุปนัยน์รับเขาเข้าเป็นศิษย์

2. ลำดับนั้น อาจารย์จะจับมือขวาของเขาพร้อมกับกล่าวว่า "เธอนี่แหละเป็นพรหมจารีของพระอินทร์ พระอัคนีเป็นอาจารย์ของเธอ และฉันก็เป็นอาจารย์ของเธอ" เทพทั้งสององค์นี้เป็นเทพผู้ประเสริฐสุด และทรงพละกำลังมากที่สุด ดังนั้นจึงเท่ากับว่าเขาถวายพรหมจารีผู้นั้นแด่เทพทั้งสองนี้ ผู้ประเสริฐสุด และทรงพละกำลังมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ พรหมจารีของเขาจะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลย และผู้ที่รู้เช่นนี้ก็จะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลยเช่นกัน

3. ต่อจากนั้น อาจารย์จะถวายตัวพรหมจารีแก่สิ่งมีชีวิต ด้วยคำกล่าวว่า "ฉันถวายเธอแด่พระประชาบดี ฉันถวายเธอแด่เทพสวิตฤ" เทพทั้งสององค์นี้เป็นเทพผู้ประเสริฐสุด และยิ่งใหญ่ที่สุด ดังนั้นจึงเท่ากับว่า เขาถวายพรหมจารีผู้นั้นแด่เทพทั้งสองผู้ประเสริฐสุด และยิ่งใหญ่ที่สุด ด้วยเหตุนี้ พรหมจารีของเขาจะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลย และผู้ที่รู้เช่นนี้ก็จะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลยเช่นกัน

4. เขาถวายตัวพรหมจารีนั้นแก่ น้ำ และมวลพฤกษชาติ ด้วยคำกล่าวว่า "ฉันถวายเธอแก่น้ำ และมวลพฤกษชาติ" เขา (อาจารย์) ถวายตัวพรหมจารีนั้นแด่สวรรค์และโลกอันจักรวาลนี้ทั้งปวงดำรงอยู่ ด้วยคำกล่าวว่า "ฉันถวายเธอแด่สวรรค์และโลก" เขาถวายตัวพรหมจารีนั้นแด่สิ่งมีชีวิตทั้งมวล เพื่อความมีสวัสดิภาพ ด้วยคำกล่าวว่า "ฉันถวายเธอแด่สิ่งมีชีวิตทั้งมวล เพื่อความมีสวัสดิภาพ" ด้วยเหตุนี้ พรหมจารีของเขาจะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลย และผู้ที่รู้เช่นนี้ก็จะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลยเช่นกัน

5. เขา (อาจารย์) กล่าวว่า "เธอเป็นพรหมจารีแล้ว" เขาถวายตัวพรหมจารีนั้นแด่พรหมัน แล้วกล่าวกับพรหมจารีนั้นว่า "เธอจงจิบน้ำ" น้ำ หมายถึง ความเป็นอมฤต ดังนั้นจึงเท่ากับว่า เขากล่าวว่า เธอจงดื่มความเป็นอมฤต เขากล่าวว่า "เธอจงทำการงาน" การงาน หมายถึง พละกำลัง ดังนั้นจึงเท่ากับว่า เขากล่าวว่า เธอจงทำพละกำลัง เขากล่าวกับพรหมจารีนั้นว่า "เธอจงจุดไฟ" ซึ่งเท่ากับว่า เขากล่าวว่า เธอจงจุดตัวเองในกองไฟด้วยเดชอันเป็นพรหมรัศมี เขากล่าวกับพรหมจารีนั้นว่า "เธอจงอย่านอนหลับ" ซึ่งเท่ากับว่า เขากล่าวว่า เธอจงอย่าตาย เขากล่าวกับพรหมจารีนั้นว่า "เธอจงจิบน้ำ" น้ำ หมายถึง ความเป็นอมฤต ดังนั้นจึงเท่ากับว่า เขากล่าวว่า เธอจงดื่มความเป็นอมฤต เขาล้อมพรหมจารีไว้ทั้งสองด้านด้วยความเป็นอมฤต ด้วยเหตุนี้ พรหมจารีของเขาจะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลย และผู้ที่รู้เช่นนี้ก็จะไม่ประสบความยากลำบากใด ๆ เลย เช่นกัน

6. ต่อมาอาจารย์จะท่องบทสาวิตรีให้เขาฟัง ในกาลก่อน เขาจะสอนบทสาวิตรีในเวลาสิ้นปี ด้วยความคิดที่ว่า "เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

7. หรืออาจารย์อาจจะสอนบทสาวิตรีหลังจาก 6 เดือนผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยความคิดที่ว่า "มี 6 ฤดูใน 1 ปี เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

8. หรืออาจารย์อาจจะสอนบทสาวิตรีหลังจาก 24 วันผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยความคิดที่ว่า "มีครึ่งเดือน 24 ครั้ง ใน 1 ปี เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

9. หรืออาจารย์อาจจะสอนบทสาวิตรีหลังจาก 12 วันผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยความคิดที่ว่า "มี 12 เดือน ใน 1 ปี เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

10. หรืออาจารย์อาจจะสอนบทสาวิตรีหลังจาก 6 วันผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยความคิดที่ว่า "มี 6 ฤดู ใน 1 ปี เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

11. หรืออาจารย์อาจจะสอนบทสาวิตรีหลังจาก 3 วันผ่านพ้นไปแล้ว ด้วยความคิดที่ว่า "มี 3 ฤดูใน 1 ปี เด็ก ๆ อยู่ในครรภ์เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงจะคลอด ด้วยเหตุนี้ เราจะให้ถ้อยคำนี้แก่เขาในขณะที่เขาถือกำเนิดออกมา"

12. ด้วยเหตุนี้ อาจารย์ทั้งหลายจะขับโศลกว่า "เมื่อวางมือขวาบนตัวศิษย์ อาจารย์จะกลายเป็นผู้มีครรภ์ ในคืนที่สามพรหมจารีนั้น จะถือกำเนิดออกมา เป็นพราหมณ์ พร้อมด้วยบทสาวิตรี" อย่างไรก็ตาม อาจารย์พึงสอนพราหมณ์ในทันทีทันใด เพราะว่าพราหมณ์เป็นลูกหลานของพระอัคนี และพระอัคนีนั้นถือกำเนิดมาในทันทีทันใด เนื่องจากเหตุนี้ อาจารย์พึงสอนบทสวดสาวิตรีแก่พราหมณ์ในทันทีทันใด

15. อาจารย์จะท่องบทสวดสาวิตรีนั้นทีละบท มีลมปราณ 3 ชนิด คือ ลมหายใจออก, ลมหายใจขึ้น และลมหายใจผ่าน อาจารย์ให้ลมหายใจเหล่านั้น แก่พรหมจารีนั้น ต่อจากนั้น (อาจารย์จะท่อง) ทีละครึ่งบท มีลมปราณ 2 ชนิด คือ ลมหายใจออก และลมหายใจขึ้น อาจารย์ให้ลมหายใจออก และลมหายใจขึ้นแก่พรหมจารีนั้น ต่อจากนั้น (อาจารย์จะท่อง) ทั้งบท มีลมหายใจทั้งหมดเพียงอย่างเดียวนี้ อาจารย์ให้ลมหายใจอย่างเดียวนั้นแก่พรหมจารี

16. อาจารย์ทั้งหลาย กล่าวถึงเรื่องนั้นว่า เมื่อนำพราหมณ์เข้ามาเป็นพรหมจรรย์ อาจารย์ไม่พึงเสพเมถุน ผู้ที่เข้ามาสู่พรหมจรรย์ย่อมเป็นผู้อยู่ในครรภ์ อาจารย์ไม่ควรให้กำเนิดพราหมณ์ผู้นี้จากการปล่อยน้ำเชื้อ (น้ำกาม)

17. อาจารย์ทั้งหลาย กล่าวถึงเรื่องนั้นว่า อาจารย์พึงเสพเมถุนได้ตามใจปรารถนา สัตว์โลกเหล่านี้ แบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ พวกที่เป็นเทพ และพวกที่เป็นมนุษย์ สัตว์โลกที่เป็นมนุษย์ย่อมเกิดจากครรภ์ ในคำฉันท์ระบุว่า สัตว์โลกเป็นเทพย่อมเกิดจากปาก จากที่นี้เองที่อาจารย์ได้ให้กำเนิดเขา ดังนั้นอาจารย์พึงเสพเมถุนได้ตามใจปรารถนา

18. อาจารย์ทั้งหลาย กล่าวถึงเรื่องนั้นว่า เขาผู้เป็นพรหมจารี ไม่พึงบริโภคน้ำผึ้ง หากว่าเขาไม่ถึงที่สุดของอาหาร เพราะเหตุว่า น้ำผึ้งเป็นรสอันสูงสุดแห่งพฤกษชาติทั้งหลาย แต่เสวตเกตุอารุเณยะผู้บริโภคน้ำผึ้งในขณะที่เขาเป็นพรหมจารี ได้กล่าวว่า น้ำผึ้งเป็นส่วนที่เหลือของพระเวททั้งสาม ผู้ใดมีน้ำผึ้งที่เหลือเช่นนี้ ผู้นั้นเป็นรส ผู้ที่เป็นพรหมจารีเมื่อรู้อย่างนี้แล้วดื่มน้ำผึ้งนั้น เขาได้ชื่อว่า สวดฤคเวท, ยชุรเวท หรือสามเวท อย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเหตุนี้แล พรหมจารีนั้นพึงดื่มน้ำผึ้งได้ตามใจปรารถนา

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

ข้อปฏิบัติของศิษย์ที่ปรากฏในอัธยายะที่สองตามสัมภีร์มานวธรรมศาสตร์

51. เมื่อ (ศิษย์) รวบรวมอาหารได้ตามต้องการ และเมื่อแจ้งให้ครูทราบโดยไม่ปิดบังแล้ว เขาพึงหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บริโภคอาหาร เป็นผู้บริสุทธิ์ระอาดเมื่อบ้วนปากแล้ว

71. ในการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของการเรียนพระเวท ศิษย์พึงสัมผัสเท้าทั้งสองของครูเสมอ เมื่อพนมมือแล้ว เขาศึกษาพระเวท ท่านถือว่าเป็นผู้มี "พรหมาญชลี"

72. การจับเท้าของครู ศิษย์พึงจับโดยการไขว้มือ พึงจับเท้าซ้ายด้วยมือซ้าย และพึงจับเท้าขวาด้วยมือขวา

73. ครูผู้ไม่เหน็ดเหนื่อย พึงกล่าวกับศิษย์ผู้ที่กำลังจะเรียนว่า "เจ้าจงเรียน" และให้ศิษย์หยุดเรียน กล่าวว่า "จงหยุด"

74. ศิษย์พึงกล่าวพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ (โอม) ทั้งในการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของการเรียนพระเวทเสมอ ถ้าไม่กล่าวคำว่า "โอม" ก่อนและหลังการเรียน ความรู้จะเสื่อมไปและสูญไป

75. (ศิษย์) เป็นผู้นั่งบนหญ้าคาที่ปลายชี้ไปทิศตะวันออก เป็นผู้ถูกทำให้บริสุทธิ์ด้วยหญ้า เป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยการกลั้นลมปราณสามครั้ง ต่อจากนั้นเขาย่อมเป็นผู้สมควรที่จะกล่าวคำว่า "โอม"

101. ในตอนเช้าครู ศิษย์พึงยืนสวดมนตร์สาวิตรี จนกว่าจะมองเห็นดวงอาทิตย์ ส่วนในตอนเย็นพึงนั่งสวด จนกว่าดวงดาวจะปรากฏโดยทั่วไป

102. การยืนสวด (มนตสาวิตรี) ในเวลาเช้าครู ย่อมกำจัดความผิดที่กระทำมาแล้วในตอนกลางคืน แต่การนั่งสวดในเวลาพลบค่ำ ย่อมกำจัดโทษที่กระทำมาแล้วในตอนกลางวัน

120. เมื่อคนแก่เข้ามาใกล้ ลมหายใจของคนหนุ่มย่อมสูงสู่เบื้องบน เขาย่อมได้รับลมหายใจกลับคืนมาอีก ด้วยการลุกขึ้นต้อนรับและการอภิวาท

122. หลังจากทักทายแล้ว พราหมณ์ผู้ทำความเคารพผู้มีอายุสูงกว่า พึงบอกชื่อของตนเองว่า "ข้าพเจ้าเป็นผู้มีชื่ออย่างนี้"

124. เมื่อทักทายกัน บุคคลพึงกล่าวคำว่า "โภ" (ข้าแต่ท่านผู้เจริญ) ต่อท้ายชื่อของตน เพราะสภาพของ "โภ" ถูกกำหนดว่าเป็นสภาพแท้จริงของชื่อทั้งหลาย

128. ไม่พึงเรียกเพียงชื่อพราหมณ์ผู้ประกอบพิธี แม้เขาจะมีอายุน้อยกว่าก็ตาม อนึ่ง ผู้รู้ธรรมเนียม ควรทักทายเขาโดยมีคำว่า "โภ" หรือ "ภวัต" นำหน้า

129. หญิงที่เป็นภรรยาของผู้อื่น และหญิงที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันโดยชาติกำเนิด (สิษย์) พึงเรียกเขาว่า ภูกอน นางผู้เจริญ (ภวติ) ภูกอน นางผู้โชคดี (สุภเค) และภูกอนนางผู้มีโชค (ภคินิ)

130. เมื่อลุกขึ้นต้อนรับ พี่ชายและน้องชายของแม่, พี่ชายและน้องชายของพ่อ, พ่อตา, พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี และครู ซึ่งเป็นผู้มีอายุน้อยกว่า พึงกล่าวว่า "ข้าพเจ้ามีชื่ออย่างนี้"

131. พี่สาวและน้องสาวของแม่, ภรรยาของลุง, แม่ยาย, พี่สาวและน้องสาวของพ่อ เป็นบุคคลที่ควรเคารพเช่นเดียวกับภรรยาของครู นางทั้งหลายเหล่านั้นเป็นผู้มีฐานะเท่ากันกับภรรยาของครู

135. พึงรู้จักพราหมณ์ผู้มีอายุสิบปี และกษัตริย์ผู้มีอายุหนึ่งร้อยปีเป็น (เหมือน) บิดากับบุตร แท้จริง ในระหว่างคนทั้งสองนั้น พราหมณ์เป็นบิดา

136. ทรัพย์, ญาติ, วัย, พิธีกรรม และความรู้ซึ่งเป็นอันดับที่ห้า สิ่งเหล่านี้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ และสิ่งใดที่อยู่ลำดับหลัง ย่อมเป็นที่เคารพมากกว่า

138. บุคคลพึงหลีกทางให้ผู้ที่ขับยานพาหนะ, ผู้เฒ่าอายุเก้าร้อย, คนป่วย, ผู้แบกของหนัก, สตรี, สนาตกะ พระราชา และเจ้าบ่าว

139. แต่ในบรรดาบุคคลเหล่านี้ ถ้ามาพบกัน สนาตกะ และพระราชาควรได้รับความเคารพ แต่ในระหว่างพระราชากับสนาตกะ สนาตกะควรได้รับการเคารพจากพระราชา

146. ระหว่างบิดาผู้ให้กำเนิด และครูผู้สอนพระเวท ครูผู้สอนพระเวทนั้นชื่อว่าบิดาผู้ควรเคารพมากกว่า เพราะการศึกษาพระเวทของพราหมณ์เป็นนิรันดร์ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

149. บุคคลใดสอนความรู้แก่ผู้อื่น แม้จะน้อยหรือมากก็ตาม พึงทราบ ณ ที่นี้ว่าบุคคลนั้นเป็นครู ด้วยเหตุว่าเขาเป็นผู้สอนความรู้

161. บุคคลแม้ถูกบีบคั้น ก็ไม่พึงทำความเดือดร้อน (ให้แก่ผู้อื่น) ไม่พึงทำหรือคิดทำร้ายผู้อื่น ไม่ควรพูดด้วยคำพูดที่ไม่เหมาะสมซึ่งเสียดแทงผู้อื่น

164. ทวิชาติผู้ชำระตนแล้ว ตามลำดับชั้น เป็นผู้พำนักอยู่ในสำนักของครู พึงสั่งสมทมะ อันเป็นเครื่องบรรลุถึงพรหมันที่ละน้อย

168. ถ้าทวิชาติผู้ใดไม่เรียนพระเวท แต่ขวนขวายเรื่องอื่น เขาพร้อมด้วยบุตรหลานจะกลายเป็นศูทรทันที

175. ศิษย์เมื่อพำนักอยู่ในสำนักของครู พึงควบคุมบรรดาอินทรีย์ทั้งหลาย แล้วพึงปฏิบัติตามกฎเหล่านี้ เพื่อเพิ่มพูนทมะของตน

176. เมื่ออาบน้ำและเป็นผู้สะอาดแล้ว ศิษย์พึงทำพิธีทรรปณะเพื่อเทพเจ้า, ฤษี และเทพบรรพบุรุษ พึงสรรเสริญเทวดา และพึงเติมฟืนไฟบูชา

177. ศิษย์พึงละเว้น น้ำผึ้ง, เนื้อสัตว์, ของหอม, มาลัย, รสทั้งหลาย, ผู้หญิง, ของหมักดอง และการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

178. (ศิษย์พึงละเว้น) เครื่องประทินผิว, สีทาเปลือกตา, การสวมรองเท้า, การใช้ร่ม, ความใคร่, ความโกรธ, ความโลภ, การฟ้อนรำ และการร้องเพลง

179. (ศิษย์พึงละเว้น) การพนัน, การนินทา, การกล่าวตำหนิติเตียน, การโกหก, การจ้องมองและการแตะต้องผู้หญิง และการทำร้ายบุคคลอื่น

180. ศิษย์ควรนอนคนเดียวในทุกสถานที่ ไม่ควรหลั่งน้ำอสุจิในที่ใด ๆ เพราะว่าผู้ที่ทำให้น้ำอสุจิไหลเนื่องจากความใคร่ ย่อมทำลายพรหมจรรย์ของตน

181. ทวิชาติผู้เป็นพรหมจารี ที่หลั่งน้ำอสุจิในขณะนอนหลับโดยมิได้มีความใคร่ เมื่ออาบน้ำ แล้วสวดสรรเสริญพระอาทิตย์ กล่าวบทสรรเสริญว่า "ปุนรฺ มามฺ" สามครั้ง

182. ศิษย์พึงหาหม้อบรรจุน้ำ, ดอกไม้, มูลโค, ดิน, หญ้ากา เท่าที่ต้องการ และพึงขออาหารทุก ๆ วัน

183. ทุกวัน ศิษย์ผู้สำรวมตน พึงรวบรวมอาหารจากบ้านของผู้ไม่หอดทิ้งพิธีบวงสรวงตามคัมภีร์พระเวท ผู้มีชื่อเสียงในการงานของตน

184. พรหมจารีไม่พึงขออาหารในตระกูลของครู, ในบรรดาตระกูลของญาติและพวกพ้อง อนึ่ง เมื่อไม่ได้รับ (อาหาร) จากบ้านอื่น พึงละเว้น (การขออาหาร) ตระกูลสำคัญต้น ๆ

185. ถ้าไม่มีตระกูลดังกล่าวข้างต้น ศิษย์ผู้สำรวมตน เมื่อสำรวมวาจาแล้วพึงเที่ยวไป (ขอ) ตลอดหมู่บ้านทั้งหมด แต่พึงละเว้นตระกูลของผู้ถูกกล่าวโทษ

186. เมื่อเก็บฟืนมาจากที่ไกลแล้ว พรหมจารีพึงวางไว้กลางแจ้ง เขาผู้ไม่เหน็ดเหนื่อย พึงบูชาพระอัคนีด้วยฟืนเหล่านั้น ทั้งในเวลาเช้าและเวลาเย็น

187. พรหมจารีผู้ไม่เจ็บป่วย ไม่เที่ยวภิกขาจาร และละเลยการเติมฟืนไฟบูชาถึงเจ็ดราตรี พึงบำเพ็ญพรตอวกีรณี

188. พรหมจารีพึงดำรงชีวิตด้วยการขออาหารเป็นนิตย์ โดยไม่พึงเป็นผู้บริโภคอาหารของตระกูลเดียว การดำรงชีวิตอยู่ด้วยการขออาหารของผู้บำเพ็ญพรตนับเป็นการอดอาหาร

189. พรหมจารีผู้ได้รับเชิญในพิธีบูชาเทพเจ้า และพิธีบูชาเทพบรรพบุรุษ พึงบริโภคอาหารตามความพอใจ เหมือนอย่างฤษีถือพรต พรตของเขายอมไม่ด่างพร้อย

190. ภารกิจนี้นักปราชญ์กำหนดแก่พราหมณ์เท่านั้น ภารกิจนี้มิได้ถูกกำหนดให้แก่กษัตริย์และไวศยะ

191. พรหมจารีที่ครูสั่งหรือไม่ได้สั่งก็ตาม พึงขยันหมั่นเพียรในการศึกษาพระเวทและในการงานอันเป็นประโยชน์ของครูเป็นนิตย์

194. ก่อนหน้าครู พราหมจารีพึงกินอาหาร สวมเสื้อผ้า และตกแต่งด้วยเครื่องประดับ ค้อยกว่าครูทุกเมื่อ อนึ่ง เขาพึงตื่นนอนก่อนครู และพึงเข้านอนทีหลัง

195. ในขณะที่กำลังนอน, นั่ง, กิน หรือยืนหันหน้าไปทางอื่น พราหมจารีไม่พึงขานรับ และพูดคุยกับครู

196. เมื่อครูนั่งอยู่ พราหมจารีควรยืน, เมื่อครูยืนอยู่ พราหมจารีพึงเดินเข้าไปใกล้, เมื่อครูเดินอยู่ พราหมจารีพึงเดินตามไปหา, เมื่อครูวิ่งอยู่ พราหมจารีควรวิ่งตามไปข้างหลัง

197. ควรหันหน้าตามเมื่อครูหันไปทางอื่น ควรเข้าไปใกล้เมื่อครูยืนอยู่ใกล้ ควรถ่มตัวลงเมื่อครูนอนอยู่ และควรยืนอยู่ใกล้เมื่อครูยืนอยู่

198. เมื่ออยู่ใกล้ครู ที่นอนและที่นั่งของพราหมจารีพึงอยู่ต่ำกว่าครูเสมอ และเมื่ออยู่ในสายตาของครู พราหมจารีย่อมไม่มีที่นั่งตามใจต้องการ

199. แม้จะอยู่ลับหลัง ศิษย์ก็ไม่พึงเอ่ยเรียกชื่อของครูเท่านั้น และเขาไม่พึงล้อเลียนการเดิน, การพูด และท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของครู

200. ที่ใดมีการกล่าวตำหนิติเตียน หรือการนินทาครู ที่นั้น (ศิษย์) พึงปิดหูทั้งสองข้าง และพึงเลี่ยงไปจากที่นั้น

201. เพราะการตำหนิติเตียนครู พราหมจารีย่อมเกิดเป็นลา คนนินทาครู ย่อมเกิดเป็นสุนัข ผู้อาศัยครูเลี้ยงชีวิต ย่อมเกิดเป็นหนอน ผู้อิจฉาริษยาครู ย่อมเกิดเป็นแมลง

202. เมื่อศิษย์ยืนอยู่ใกล้, โกรธอยู่, อยู่ตอหน้าสตรี ไม่พึงแสดงความเคารพครู ศิษย์ผู้อยู่บนยวดยานหรือบนอาสนะ เมื่อลงมาแล้วจึงแสดงความเคารพครู

203. ไม่พึงนั่งกับครูในที่เหนือลมและใต้ลม ไม่ควรกล่าวคำพูดในอันที่ครูย่อมไม่ได้ยิน

204. (ศิษย์) พึงนั่งเคียงข้างครูบนรถที่เทียมด้วยโค หรือม้า หรืออูฐ บนพื้นระเบียงบ้าน บนเสื่อ บนก้อนหิน บนพื้นกระดานและในเรือ

205. เมื่อครูของครูเข้ามาใกล้ ศิษย์พึงปฏิบัติเหมือนที่ปฏิบัติต่อครูของตน แต่ถ้าครูไม่อนุญาต ศิษย์ไม่พึงแสดงความเคารพญาติผู้ใหญ่ของตน

206. การประพฤติปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ พึงกระทำต่อครู ผู้สอนความรู้ พี่น้องท้องเดียวกันกับตน ผู้ห้ามปรามจากความชั่ว และผู้ชี้แนะประโยชน์

207. พราหมจารีพึงประพฤติปฏิบัติตนต่อบรรดาผู้สูงศักดิ์ บุตรของครูที่เป็นอาจารย์ บรรดาญาติพี่น้องของครู เหมือน (ปฏิบัติต่อ) ครูเป็นนิตย์

208. บุตรของครูไม่ว่าเป็นเด็ก หรือว่ามีอายุเสมอกัน หรือนักศึกษาเรื่องยัญพิธี สั่งสอนพระเวทอยู่ ควรแก่การเคารพนับถือเหมือนครู

209. พราหมจารีไม่พึงถูนวดร่างกาย, อาบน้ำให้, บริโภคอาหารที่เหลือ และล้างเท้าให้บุตรครู

210. ภรรยาที่มีวรรณะเดียวกันกับครู เป็นผู้ที่ศิษย์ควรเคารพเหมือนครู แต่ภรรยาที่ต่างวรรณะกัน เป็นผู้ที่ควรเคารพด้วยการลุกขึ้นต้อนรับ และอภิวาท

211. การทาน้ำมัน การอาบน้ำ การถูนวดร่างกาย และการตกแต่งผม พราหมจารีไม่พึงกระทำให้ภรรยาครู

212. อนึ่ง ภรรยาสาวของครู เป็นผู้ที่ศิษย์ผู้มีอายุยี่สิบปีเต็ม ผู้รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่ควรอภิวาทตรงที่เท้า

216. กระนั้นก็ดี พราหมจารีผู้เป็นหนุ่ม พึงหมอบราบกับพื้น เคารพภรรยาสาวของครูตามแบบแผน โดยกล่าวว่า "ข้าพเจ้ามีชื่ออย่างนี้"

217. เมื่อจากไปไกลแล้ว (กลับมา) พึงสัมผัสเท้า และแสดงความเคารพภรรยาครูทุกวัน โดยคำนึงถึงหน้าที่ของคนดี

218. นรชนเมื่อใช้จอบเสียมขุดดิน ย่อมพบน้ำฉันใด ศิษย์ผู้เชื่อฟังครู ย่อมพบความรู้ที่ซ่อนอยู่ในครูฉันนั้น

219. พราหมจารีพึงเป็นผู้โกนผม หรือไว้ผมยาวเป็นมวย หรือไว้ผมเป็นยอดสูง พระอาทิตย์ไม่ควรขึ้นหรือตกพ้นเขาในหมู่บ้าน

220. ถ้าหากว่าพระอาทิตย์ขึ้นหรือตกพ้นเขาที่นอนอยู่โดยเจตนา หรือโดยไม่รู้ (เขา) พึงอดอาหารตลอดวันอีกทั้งสวด (คายตรี)

221. แท้จริง พราหมจารีผู้ใดนอนอยู่ถูกดวงอาทิตย์ตกผ่าน เขาไม่ทำพิธีชำระบาป ย่อมเป็นผู้มีบาป

222. ในเวลาสนธยาทั้งสอง เมื่อชิบน้ำแล้ว พราหมจารีพึงเป็นผู้สำรวมตน นั่งในสถานที่อันสะอาด ตั้งจิตมั่น สวดมนตสวดที่ควรสวด ตามที่กำหนดไว้

225. พราหมณ์ แม้ถูกทรมานเจ็บปวด ไม่พึงดูถูกครู บิดา มารดา และพี่ชายโดยสิ้นเชิง

226. ครูคือร่างของพระพรหม บิดาคือร่างของพระประชาบดี มารดาคือร่างของพระปฤถิวี ส่วนพี่ชายของตนคือร่างของตนเอง

227. ในการให้กำเนิดบุตรทั้งหลาย มารดาและบิดาย่อมทนรับความลำบาก ซึ่งไม่อาจชดใช้ได้หมดแม้ในช่วงเวลาหลายร้อยปี

228. บุคคลพึงกระทำสิ่งที่บิดา มารดา และครู พอใจเสมอ เมื่อบุคคลทั้งสามเหล่านี้พอใจแล้ว เขามีตบะครบสมบูรณ์

229. การเชื่อฟังบุคคลทั้งสามเหล่านี้ ถือว่าเป็นตบะอันสูงสุด เขาไม่พึงปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่นโดยท่านทั้งสามไม่อนุญาต

230. แท้จริง ท่านเหล่านั้น นับเป็นโลกทั้งสาม เป็นอาศรมทั้งสาม เป็นพระเวททั้งสาม และเป็นไฟทั้งสาม

231. บิดาถือเป็นไฟคารหปัตยะ มารดาถือเป็นไฟทักษิณะ ส่วนครูถือเป็นไฟอาหวนียะ ไฟทั้งสามนี้ควรแก่การเคารพบูชาอย่างยิ่ง

232. ผู้ครองเรือนเมื่อไม่ละเลยปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลทั้งสามเหล่านี้ ย่อมมีชัยชนะทั้งสามโลก รุ่งโรจน์ด้วยความงามของตน ย่อมบันเทิงใจเหมือนเทพในสวรรค์

233. เขาย่อมได้โลกนี้ด้วยการภักดีต่อมารดา ย่อมได้โลกตรงกลางด้วยการภักดีต่อบิดา ย่อมได้พรหมโลกด้วยการเชื่อฟังครู

234. ผู้ใดเอาใจใส่บุคคลทั้งสามเหล่านี้ ผู้นั้นเป็นผู้เอาใจใส่ปฏิบัติธรรมทั้งปวง แต่ว่าถ้าคนใดไม่เอาใจใส่บุคคลทั้งสามเหล่านี้ พิธีกรรมทั้งหลายทั้งปวงของเขาย่อมไร้ผล

235. ตราบที่บุคคลทั้งสามนั้นยังมีชีวิตอยู่ บุคคลไม่พึงทำสิ่งอื่นใด เขาพึงปรนนิบัติรับใช้ท่านเหล่านั้นเป็นนิตย์ และพอใจทำสิ่งที่ท่านพอใจ และเป็นประโยชน์ (ต่อท่าน)

236. บุคคลพึงบอกท่านทั้งสามถึงสิ่งใดก็ตามที่เขาทำด้วยใจ วาจา และการกระทำอันเกี่ยวข้องกับโลกหน้า ด้วยการยินยอมของท่าน

237. ดังนี้ หน้าที่อันบุรุษพึงกระทำย่อมสมบูรณ์ ในการปฏิบัติท่านทั้งสามเหล่านี้ เป็นหน้าที่อันสูงสุดอย่างชัดแจ้ง เรื่องอื่นถือเป็นหน้าที่รอง

238. บุคคลผู้มีศรัทธา อาจได้รับความรู้อันดีงาม แม้จากผู้มีวรรณะต่ำ พึงได้รับธรรมอันสูงส่ง แม้จากผู้มีวรรณะต่ำ พึงได้รับนางแก้ว แม้จากตระกูลต่ำทราม

239. พึงรับเอาอมฤต แม้จากยาพิษ สุภาษิต แม้จากเด็ก ความประพฤติที่ดี แม้จากศัตรู ทองคำ แม้จากสิ่งไม่บริสุทธิ์

240. พึงรับเอาสตรีทั้งหลาย, รัตนะทั้งหลาย, ความรู้ ธรรมะ, ความบริสุทธิ์, คำพูดที่ดีงาม และศิลปะต่าง ๆ จากบุคคลทั้งปวง

241. ในยามวิบัติท่านกำหนดให้ศึกษาจากผู้มิใช่พราหมณ์ การติดตามรับใช้และการเชื่อฟังครู พึงมีตราบเท่าที่ศึกษาอยู่

242. พราหมจารีผู้หวังความสำเร็จอันยิ่งยวด ไม่ควรอาศัยอยู่ในสำนักของครูผู้มิใช่พราหมณ์จนตลอดชีวิต หรือว่าในสำนักของพราหมณ์ที่ไม่มีความรู้

243. ถ้าศิษย์ปรารถนาที่จะอาศัยในบ้านของครูจนตลอดชีวิต เขาพึงเป็นผู้เอาใจใส่รับใช้ครูตราบจนสิ้นชีวิต

244. พราหมณ์ผู้ที่รับใช้ครูตราบจนสิ้นชีวิต เขาผู้นั้นย่อมบรรลุถึงที่สถิตอันเป็นนิรันดร์ของพรหมโดยเร็ว

245. พรหมจารีผู้รู้ธรรม ไม่พึงนำสิ่งใดไปให้ครูก่อน แต่เมื่อครูอนุญาต และได้ทำพิธีสนานแล้ว พึงนำ (ทักษิณา) มาให้ครูตามความสามารถ

246. (ศิษย์) พึงสร้างความพอใจแก่ครู (โดยให้) ที่นา ทอง โค ม้า ร่ม และรองเท้า ข้าว ผ้าหรือผัก อันเป็นสิ่งพอใจแก่ครู

247. แต่แท้จริง เมื่อครูสิ้นชีวิตแล้ว ศิษย์พึงปฏิบัติในบุตรของครูผู้มีคุณความดี หรือภรรยาของครู หรือญาติของครู เหมือนปฏิบัติต่อครู

248. ถ้าไม่มีบุคคลเหล่านี้ (ศิษย์) เป็นผู้ครอบครองตำแหน่งที่นั่ง และที่พักผ่อน (ของครู) พึงเอาใจใส่บูชาพระอัคนี พึงทำให้ร่างของตนเสื่อมสลายไป

249. พราหมณ์ผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์อย่างนี้ (มีพรหมจรรย์) ไม่ต่างพร้อยย่อมบรรลุสถานอันสูงสุด และย่อมไม่เกิดในโลกนี้อีก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ.

ข้อปฏิบัติของสนาตกะในคัมภีร์เคาตมสมฤติ

(Gaut.IX.1-74.)

1. บุคคลผู้อาบน้ำตามพิธีอันศักดิ์สิทธิ์แล้ว พึงมีภรรยา แล้วทำหน้าที่ของคฤหัสถ์ตามที่กล่าวมาแล้ว พึงปฏิบัติตามข้อปฏิบัติต่อไปนี้.

2. พึงเป็นผู้สะอาด มีกลิ่นหอม และอาบน้ำเป็นนิตย์.

3. เมื่อมีเงินมาก ไม่ควรสวมเสื้อผ้าที่เก่าหรือสกปรก.

4. ไม่ควรสวมเสื้อผ้าที่ย้อมสี หรือเสื้อผ้าที่หรูหราเกินไป หรือเสื้อผ้าของบุคคลอื่น.

5. ไม่ควรสวมพวงมาลัย หรือรองเท้าของบุคคลอื่น.

6. ถ้าไม่สามารถหาเสื้อผ้าใหม่ได้ อาจสวมเสื้อผ้าเก่าที่ซักสะอาดแล้วได้.

7. ไม่ควรปล่อยหนวดเคราให้รุงรัง โดยไม่มีเหตุผลสมควร.

8. ไม่ควรถือน้ำและไฟในเวลาเดียวกัน.

9. ไม่ควรตื่มน้ำด้วยมือที่กอบเข้าด้วยกัน.

10. ไม่ควรยืนตื่มน้ำ หรือดักน้ำจากบ่อขึ้นมาตื่ม.

11. ไม่ควรตื่มน้ำของสูทร คนที่ไม่บริสุทธิ์ หรือผู้ที่ยืนน้ำให้ด้วยมือเพียงข้างเดียว.

12. ต่อหน้า หรือในที่อาจมองเห็น ฌม, ไฟ, พราหมณ์, ดวงอาทิตย์, น้ำ, เทวรูป และ โค ไม่ควรขับถ่ายปัสสาวะ หรืออุจจาระ หรือสิ่งไม่สะอาดอื่น ๆ

13. ไม่ควรเหยียดเท้าไปที่ทวยเทพ (ผู้สถิตในพิธี) เหล่านั้น.

14. ไม่ควรขับถ่ายปัสสาวะ หรืออุจจาระบนใบไม้ ก้อนดิน หรือก้อนหิน,

15. ไม่ควรยืนยนขี้เถ้า, เส้นผม, กองฟาง, เศษหม้อ หรือวัตถุที่ไม่สะอาด.

16. ไม่ควรสนทนากับคนบ้าเถื่อน, คนไม่บริสุทธิ์ หรือคนบาปหนา.

17. ถ้าสนทนากับบุคคลเช่นนั้นแล้ว พึงคิดถึงผู้ทำคุณความดีด้วยใจ.

18. หรือควรพูดกับพราหมณ์.

19. ควรเรียกวัวที่ไม่มีน้ำนมว่า ผู้อาจมีน้ำนม.

20. สิ่งที่ไม่เป็นมงคล ควรเรียกให้เป็นมงคล.

21. ในการพูดคำว่า "กระโหลกศีรษะ" ควรใช้คำว่า "ภคาล" แทนคำว่า "กปาล"

22. และในการพูดคำว่า "รุ้งกินน้ำ" ควรใช้คำว่า "ธนูฌี" แทนคำว่า "ธนูของพระอินทร์"

23. ไม่ควรบ่าวร้องแก่บุคคลอื่น ถ้าเห็นโคให้หมดูก.

24. ไม่ควรขัดขวางการกระทำนั้นของโค.

25. เมื่อเสพเมถุนแล้ว ควรทำความสะอาดทันที.

26. ไม่ควรสวดพระเวทประจำวัน ขณะที่นอนอยู่บนเตียง (ซึ่งมีภรรยานอนอยู่ด้วย).

27. และเมื่อเรียนพระเวทในยามที่สามของราตรีแล้ว ไม่ควรเข้าไปสู่ที่พักผ่อนอีก.

28. ไม่ควรร่วมประเวณีกับภรรยา เมื่อหล่อยไม่สบาย.

29. หรือเมื่อหล่อนมีประจำเดือน.

30. และไม่ควรสวมกอดหล่อนในช่วงนั้น.

31. หรือไม่ควรสวมกอดหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน.

32. เขาพึงหลีกเลี่ยงสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ คือ การเป่าไฟด้วยปาก, การโค้เถียงกัน, การปกคลุมด้วยของหอม, การสวมพวงมาลัย, การลงมือทำงานหนัก, การรับประทานอาหารจานเดียวกันกับภรรยา, การจ้องมองภรรยากำลังแต่งตัว, การเข้าไปในหมู่บ้านทางประตูหลัง, การล้างเท้าโดยเอาเท้าถูกัน, การรับประทานอาหารที่ตั้งอยู่บนเก้าอี้, การข้ามแม่น้ำด้วยแขน (การว่ายน้ำ), การขึ้นต้นไม้ และอยู่ในที่มีอันตราย หรือการลงจากที่นั้น และการเสี่ยงอันตราย.

33. ไม่ควรลงเรือที่ไม่น่าไว้ใจ.

34. พึงป้องกันตัวเองโดยทุกวิถีทาง.

35. ขณะที่เดินในเวลากลางวัน ไม่ควรโพกศีรษะ.

36. แต่ในเวลากลางคืน พึงปิดศีรษะ.

37. พึงคลุมศีรษะ ขณะที่เลี่ยงหนีปัสสาวะ และอุจจาระ.

38. ไม่พึงขับถ่ายลงพื้นดิน โดยไม่ปกคลุมด้วยหญ้า หรือสิ่งที่คล้ายกัน.

39. ไม่ควรขับถ่ายใกล้ที่อยู่อาศัย

40. ไม่พึงขับถ่ายลงบนขี้เถ้า, มูลโค, พื้นดินที่ไถแล้ว, ร่มไม้, ถนน และในสถานที่อันสวยงาม.

41. ไม่พึงขับถ่ายทั้งปัสสาวะ และอุจจาระ โดยหันหน้าไปทางทิศเหนือ ในเวลากลางวัน.

42. และในเวลาสนธยา.

43. แต่ในเวลากลางคืน ควรหันหน้าไปทางทิศใต้ (ในขณะที่ขับถ่าย).

44. พึงงดเว้นที่นั่ง, รองเท้า และไม้สีฟันที่ทำด้วยไม้ปลาศะ.

45. ขณะที่ยังสวมรองเท้าอยู่ ไม่พึงกิน, นั่ง, ทำความเคารพ หรือบูชาเทพเจ้า.

46. ไม่พึงปล่อยเวลาในตอนเช้า กลางวัน หรือเย็นให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ พึงกระทำเพื่อให้เกิดบุญ ทรัพย์สมบัติ และความพอใจของตน.

47. แต่ในบรรดาการกระทำเหล่านั้น เขาพึงกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งธรรมอันสูงสุด.

48. ไม่พึงจ้องมองหญิงที่เปลือยกาย ผู้เป็นภรรยาของบุคคลอื่น.

49. ไม่พึงใช้เท้าลากที่นั่งมาหาตนเอง.

50. พึงสำรวมอวัยวะเพศ, ท้อง, มือ, เท้า, ลิ้น และตา.

51. ไม่พึงตัด, ทำให้แตก, ทำให้เสียหาย, ทำให้ตาย หรือขยี้สิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากเหตุผลสมควร.

52. ไม่พึงเดินข้ามเชือกที่ผูกลูกวัวอยู่.

53. ไม่ควรพักอยู่ที่บ้านตลอดเวลา.

54. ไม่ควรไปประกอบยัชญกรรมโดยไม่เลือก.

55. แต่ถ้าเป็นที่พอใจก็พึงไปดู.

56. ไม่พึงรับประทานอาหารที่วางอยู่บนตัก.

57. ไม่พึงให้คนใช้นำสิ่งใด ๆ มาให้ในเวลากลางคืน

58. ไม่พึงรับประทานสิ่งใด ๆ ที่สกัดไขมันออกไปแล้ว เช่น นมที่แยกครีมออกไปแล้ว, เนยเหลว, ขนมที่ทอดน้ำมัน, นมข้น และสิ่งที่คล้ายกัน.

59. แต่พึงรับประทานอาหารในเวลาเช้า และเวลาเย็น พึงบูชา และไม่บ่นเรื่องอาหาร.

60. ในเวลากลางคืนไม่พึงนอนเปลือยกาย.

61. หรือไม่ควร เปลือยกายอาบน้ำ.

62. และเขาพึงปฏิบัติต่อพราหมณ์ผู้สูงอายุ, ผู้ควบคุมตนเองได้, ผู้เชื่อฟังครูอย่างแท้จริง, ผู้ไม่มีการหลอกลวง, ผู้ไม่มีความโลภ, ความหลง และผู้รู้พระเวท การกระทำเช่นนี้ย่อมถูกกำหนดไว้.

63. เพื่อทรัพย์สมบัติและความปลอดภัย เขาควรไปหากษัตริย์ผู้ปกครอง.

64. แต่ ไม่ควรไปหาบุคคลอื่น เว้นเสียแต่เทพเจ้า, ครู และพราหมณ์ผู้มีคุณธรรม.

65. พึงเที่ยวไปเพื่อที่จะอยู่ในสถานที่อันมีฟืน, น้ำ, ข้าว, หญ้าคา, อุปกรณ์ทำพวงมาลัย, มีถนนผ่าน, มีชาวอารยันอยู่มาก, มีคนร่ำรวยเพราะความขยันขันแข็ง และมีผู้ปกครองที่มีคุณธรรม.

66. พึงหันข้างขวาให้สิ่งที่ประเสริฐ คือ สิ่งที่เป็นมงคล, สถานที่มีเทวรูป และทางสี่แพร่ง เป็นต้น*

67. กฎในคราวจำเป็นมีอยู่ว่า เขาพึงรักษาคำสอนทั้งหมดด้วยความเต็มใจ.

68. พึงพูดคำสัตย์เสมอ.

69. พึงอบรมตนเองให้เป็นคนอารยัน.

70 พึงปฏิบัติตามกฎแห่งคำสอนในการทำให้บริสุทธิ์.

71. พึงสอนแก่ผู้ที่บริสุทธิ์เท่านั้น.

72. พึงหอใจในการเรียนพระเวท.

73. ไม่พึงเบียดเบียนผู้อื่น, เป็นคนสุภาพ, มีความมั่นคง, ข่มตนได้ และมีความโอบอ้อมอารีเสมอ.

74. สนาตกะผู้สอนตนเองในลักษณะนี้ และเป็นผู้ปฏิบัติเช่นนี้ต่อบิดามารดา, บรรพบุรุษ, ผู้สืบสกุล เขาย่อมไม่เคลื่อนจากสวรรค์ของพระพรหม.

---

*สิ่งที่ประเสริฐ นอกจากที่กล่าวแล้วยังมี โค, พราหมณ์ และต้นไม้ที่ผู้คนนับถือ.

(Mn.IV.39)

ประวัติผู้เขียน

นายวีรยุทธ เอกพันธ์ เกิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จปริญญาศิลปศาสตร์บัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2518 เริ่มเข้าศึกษาที่แผนกวิชาบาลี-สันสกฤต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2525 ในขณะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนส่วนหนึ่งจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปัจจุบันรับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนสมเด็จพิทยาคม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย